

Тетяна КЛЮКА,
orcid.org/0000-0002-0278-3059

аспірантка
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(Полтава, Україна) klukochka1987taty@gmail.com

ХОРОВА ТВОРЧІСТЬ ІГОРЯ ГАЙДЕНКА ТА ЮРІЯ АЛЖНЄВА В АСПЕКТІ ЖАНРОВОЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

Стаття присвячена загальному огляду та систематизації хорової музики сучасних українських композиторів Ігоря Гайдєнка та Юрія Алжнєва, творчість яких по-праву займає своє гідне місце в мистецькій галереї краєвих представників харківської композиторської школи. Зазначається, що хорова творчість цих композиторів являє собою яскравий, оригінальний і водночас різноманітний за своєю стилістикою пласт сучасного українського хорового репертуару, який міцно отримав свого звукового втілення через постійне його виконання різноманітними хоровими колективами на різних концертних, фестивальних та інших майданчиках.

Пропонується систематизація основних хорових творів цих композиторів відповідно до визначених жанрових напрямів та з урахуванням стильових особливостей цих творів. Хорова творчість зазначених митців узагальнюється через групування її в таких напрямках, як: монументальні циклічні твори у вигляді хорової симфонії (пісенної симфонії тощо), великі хорові концерти (духовного й неофольклорного спрямування), хорова мініатюра, дитячі хори, хорова обробка народного мелосу, необарокові стилізації на основі канонічних текстів тощо. Підкреслюється, що жанрова систематизація хорових творів І. Гайдєнка та Ю. Алжнєва є важливим кроком до більш обґрунтованого наукового осмислення їх музичної творчості з точки зору комплексного підходу.

Підкреслюється, що жанрово-стильове різноманіття музики І. Гайдєнка віддзеркалює багатство її образно-тематичного й емоційного змісту. Творчість композитора не обмежується використанням окремих стильових, жанрових чи технологічних орієнтирів, а демонструє відкритість автора до різних художніх напрямів і систем. Хорова музика Ю. Алжнєва відзначається масштабністю й неабияким розмахом драматургії, цільними інтонаційними зв'язками з народної пісенністю, з мелосом, глибиною й щирістю почуттів, драматизмом, емоційністю і психологічною напруженістю.

Зазначається, що сучасна хорова творчість харківських композиторів І. Гайдєнка і Ю. Алжнєва являє собою цікавий і поживний музичний матеріал для музикознавчого вивчення та осмислення його під кутом зору жанрово-стильових, музично-мовних і композиційно-технологічних особливостей у контексті розвитку сучасного українського хорового мистецтва. Актуалізується важливість подальшого вивчення хорової творчості цих композиторів через її самобутність і художню значимість.

Ключові слова: Українська хорова музика, композиторська творчість, Ігор Гайдєнко, Юрій Алжнєв, жанрова систематизація, музичний стиль.

Tetiana KLYUKA,
orcid.org/0000-0002-0278-3059

Post-Graduate Student
Taras Shevchenko Luhansk National University
(Poltava, Ukraine) klukochka1987taty@gmail.com

CHORAL WORKS OF IHOR HAYDENKO AND YURI ALZHNEV IN THE ASPECT OF GENRE SYSTEMATIZATION

The article is devoted to a general overview of the choral music of modern Ukrainian composers Ihor Haydenko and Yuriy Alzhnev, whose works rightfully occupy their rightful place in the art gallery of the best representatives of the Kharkiv school of composers. It is noted that the choral work of these composers is a bright, original and at the same time stylistically diverse layer of the modern Ukrainian choral repertoire, which has firmly received its sound embodiment due to its constant performance by various choral groups at various concert, festival and other venues.

It is proposed to systematize the main choral works of these composers in accordance with the defined genre trends and taking into account the stylistic features of these works. The choral work of these artists is summarized by grouping it in such directions as: monumental cyclic works in the form of a choral symphony (song symphony, etc.), large choral concerts (spiritual and neo-folkloric direction), choral miniatures, children's choirs, choral processing of folk melos, neo-baroque stylizations based on canonical texts, etc. It is noted that the genre systematization of the choral works of I. Haydenko and Yu. Alzhnev is an important step towards a more grounded scientific understanding of their musical creativity from the point of view of a comprehensive approach.

It is emphasized that the genre-stylistic diversity of I. Haydenko's music reflects the richness of its figurative, thematic and emotional content. The composer's creativity is not limited to the use of certain stylistic, genre or technological guidelines, but demonstrates the author's openness to various artistic directions and systems. Yu. Alzhnev's choral music is characterized by its scale and dramatic scope, close intonation connections with folk songs, with melody, depth and sincerity of feelings, drama, emotionality and psychological tension.

It is noted that the modern choral work of the Kharkiv composers I. Haydenko and Yu. Alzhnev is an interesting and nutritious musical material for musicological study and understanding of it from the point of view of genre-stylistic, musical-linguistic and compositional-technological features in the context of the development of modern Ukrainian choral art. The importance of further study of the choral work of these composers due to its originality and artistic significance is updated.

Key words: *Ukrainian choir music, composer creativity, Igor Haydenko, Yuriy Alzhnev, genre systematization, musical style.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Музична творчість харківських композиторів в контексті української музичної культури займає особливе місце. Адже харківська композиторська школа є одним з найпотужніших творчих осередків з тривалою історією та міцними мистецькими традиціями, а музична творчість багатьох її представників широко відома далеко за межами нашої держави та входить до скарбниці духовного надбання нашого народу.

В галереї мистецьких портретів харківської композиторської школи своє гідне місце по-праву займають постаті відомих українських композиторів Ігоря Гайденка та Юрія Алжнева, вагомий масив творчого доробку яких вміщує значну кількість хорових творів різних жанрів і стильових напрямів. Хорова творчість цих композиторів зазнала широкої популярності як у виконавців, в числі яких значаться найкращі вітчизняні хорові колективи, так і у багатьох слухачів, відвідувачів численних концертів, фестивалів, інших творчих заходів за участю музики цих митців. Усе це, а також самотність музичної творчості згаданих композиторів та її висока художня цінність актуалізують науковий інтерес щодо вивчення художніх надбань цих митців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Не зважаючи на доволі широку популярність музики Ігоря Гайденка, на сучасному музикознавчому ландшафті його творчості присвячено дуже мало публікацій. В основному інформація щодо композиторської творчості митця зосереджена на інформаційних інтернет-ресурсах, а також у деяких довідниково-енциклопедичних виданнях. Усі вони несуть загальну фактологічну інформацію стосовно музичної діяльності композитора. Окремим блоком слід відзначити невеличку кількість робіт наукового спрямування, присвячених деяким творам чи жанровим напрямам композиторської творчості І. Гайденка. Серед таких робіт виділяються статті О. Томаха і Н. Рябухи (Томаха, Рябуха, 2020) та О. Кравченко і А. Єрьоменко (Кравченко, Єрьоменко, 2021). Також певному

музикознавчому аналізу піддавалися й окремі композиторські доробки І. Гайденка, створені в жанрі театральної музики.

Що стосується хорової творчості Юрія Алжнева, то вона зазнала більшої уваги з боку музикознавців. Так, хоровим концертам композитора написаним наприкінці XX та в перші роки XXI століть присвячена ціла дисертація В. Осипенко (Осипенко, 2005). Автором цього дослідження видано й декілька наукових статей, присвячених різним аспектам хорової творчості Ю. Алжнева. Крім того, в річищі цієї проблематики значиться й робота Л. Шаповалової (Шаповалова, 1999). Разом з тим, значний масив хорових творів композитора, написаних в останні два десятиліття, поки що залишаються в тіні теоретичного музикознавства.

Важливим кроком на шляху більш ґрунтовного наукового осмислення хорової творчості цих двох відомих митців вважається за доцільне здійснення цілісного огляду цієї творчості та систематизація їх хорових творів за жанровими групами.

Мета статті. Висвітлити панораму хорової творчості відомих українських композиторів І. Гайденка і Ю. Алжнева та представити її у систематизованому вигляді за визначеними жанровими напрямками.

Виклад основного матеріалу. Композиторська стежа Ігоря Гайденка веде його у власній творчості вже майже чотири десятиліття. За цей час митець створив величезну кількість музичних творів, різноманітних за жанрами, напрямками й формами. Це, зокрема, твори для симфонічного й камерного оркестрів, оркестру і ансамблів народних інструментів, музика для камерно-інструментальних і камерно-вокальних ансамблів, хорові твори, опера, мюзикли, а також значна кількість театральної музики, серед якої значяться й саундтреки для різноманітних музичних вистав й ін. (Музика).

Крім власне творчої, тобто композиторської, діяльності Ігор Анастолійович Гайденко проводить активну роботу як педагог, науковець, громадський діяч тощо. Він є доцентом та завідувачем

кафедри оркестрових інструментів Харківської державної академії культури, а також викладає на кафедрі композиції та інструментовки в Харківському національному університеті мистецтв імені І. Котляревського. Крім того, митець понад десять років очолював Харківську обласну організацію Національної спілки композиторів України. Як науковець Ігор Гайденко досліджує проблему використання комп'ютерних технологій у роботі сучасного композитора.

Потужна творча діяльність композитора та його мистецькі доробки відзначені цілою низкою почесних звань і премій, а також нагородами композиторських конкурсів, зокрема він є лауреатом Харківської муніципальної премії імені І. Слатіна, лауреатом Всеукраїнського конкурсу композиторів імені В. Косенка, лауреатом міжнародного конкурсу музики для бандури імені Г. Китастого в Канаді та ін. (Гайденко).

Переважна більшість музичних творів композитора постійно виконується професійними музикантами на різних концертних майданчиках в містах України й за її межами, їх включають до навчальних і концертних програм учнівська молодь і студенти училищ, коледжів, академій, університетів, вони звучать на конкурсних, фестивальних й інших концертних сценах.

Жанрово-стильове різноманіття музики Ігоря Гайденка віддзеркалює багатство її образотематичного й емоційного змісту. Сучасні музикознавці музику цього композитора характеризують наступним чином: «Інтенаційне сприйняття музичної мови, його музичне відчуття просторовості, тембровукова образність, відтворена у семантичному змісті творів яскраво відображають сплав кращих досягнень української та європейської музичних культур. <...> Різноманітність і плюралістичність діяльності харківського композитора – одна з найпривабливіших рис музичної творчості І. Гайденка» (Томаха & Рябуха, 2020: 80).

Творча лабораторія І. Гайденка не обмежується використанням окремих стильових, жанрових чи технологічних орієнтирів. Музика композитора демонструє його відкритість до різних художніх напрямів і систем. А це і джаз, і неофольклор, і неobaroko, і авангардні техніки тощо. Головним же творчим принципом митця є «...бажання служити своїм мистецтвом людям, відтворювати життєві враження, думки, почуття й емоційно доносити їх до слухача. Наявність діалогу між автором і слухачською аудиторією є пріоритетним завданням композитора. На першому місці завжди комунікативні та змістові особливості твору. <...> Від-

даючи данину традиції, головним вважає почуття творчої свободи, оригінальність і неповторність задуму» (Кравченко & Єрмоєнко, 2021: 101).

В широкому композиторському доробку І. Гайденка значне місце посідає також і театральна музика. Ним написано понад 50 музично-театральних робіт, які неодноразово звучали у постановках музично-драматичних театрів багатьох міст України і Росії. І саме творчість у галузі театральної музики автора природно відбилася й на його композиціях, написаних в інших жанрах, зокрема й на хорових опусах. Так, деякі музикознавці знаходять в музичних творах автора суттєвий вплив театральної специфіки: «Оскільки композитор активно співпрацює з театрами, то в його авторській музиці простежується вплив літературної прози, поетичної мови, театральної драматургії та елементів кінодраматургії (ефекту рухомого зображення, часопросторової зміни драматургічних планів, монтажного принципу композиційної побудови тощо)» (Томаха & Рябуха, 2020: 81).

Хорова творчість композитора Ігоря Гайденка являє собою порівняно невеликий, але доволі цікавий масив музичних творів, який міцно увійшов у виконавську практику і репертуар багатьох хорових колективів. Підходячи до огляду й жанрової систематизації цієї творчості, можемо виокремити в ній декілька окремих напрямів.

Перша група, це виключно дитячі хори композитора. Вони невеличкі за розмірами, написані з урахуванням виконавських можливостей і засобів саме дитячого хору, а тому ідейно-образний їх зміст природним чином спрямований на віддзеркалення внутрішнього духовного світу дитини, її світовідчуття. Сюди слід віднести такі хорові твори, як «Дощик», «Пісня про мистецтво» та ін.

Друга група хорових творів автора – це хори і кантати, що написані в неокласичній та неobaroko стилістиці та які спираються на використання здебільшого канонічних та інших старовинних текстів. Модерні риси музичної мови в них органічно переплітається із стильовими атрибутами і жанровими формами барокової орієнтації. Тут слід відзначити такі композиції, як «Carol» для мішаного хору у супроводі органу, «Sanctus» (також у варіанті для дитячого хору у супроводі фортепіано) тощо.

Третя група – це хорові композиції, написані в народній стилістиці або ж ті, які можна віднести до неофольклористичного напрямку. В них автор продовжує і розвиває традиції жанру української хорової обробки та створення хорових композицій на народній основі, що активно пропагувалися

українськими композиторами-класиками початку і середини ХХ століття. До цієї групи відносимо такі композиції, як «Зішла зоря» для мішаного хору, «Дивна ніч» для мішаного хору, «Котився горщик через дорогу», «Прощавай, масляна» для жіночого та дитячого хорів у супроводі фортепіано.

До четвертої групи хорових творів у доробку композитора слід віднести ті, в яких найяскравіше проявляється індивідуальний авторський стиль композитора, що вдало поєднує у собі традиційні жанрові і музично-мовні канони з оновленими виражальними засобами і композиційними технологіями. Це невеликі, здебільшого одночастинні хорові твори, написані, насамперед, на основі літературних текстів видатних поетів різного часу – Г. Сковороди («Всякому городу нрав і права» для мішаного хору, «Ой, ти, пташко», «Весна люба», «Ангели, знижайтеся!»), І. Франка («Ой жалю, мій жалю»), О. Мендельштама («Silentium») й ін.

Музична творчість іншого харківського митця – Юрія Алжнева – також є дуже відомою і визнаною на музичному ландшафті України. Він є автором великої кількості великих і малих творів для симфонічного й камерного оркестрів, різноманітних ансамблів, оркестру і ансамблю народних інструментів, великої кількості хорових, вокальних, вокально-симфонічних творів, театральної музики, окремих композицій для різних інструментів тощо. Композитора, за його творчість, відзначено багатьма державними й регіональними відзнаками, зокрема він є заслуженим діячем мистецтв України, лауреатом Премії ім. Миколи Лисенка, муніципальної премії ім. Іллі Слатіна та всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка, нагороджений орденом «За заслуги III ступеня» (Алжнев, 2006).

Митець, окрім своєї композиторської діяльності, тривалий час займається викладацькою роботою (з початку в Харківському університеті мистецтв ім. І. Котляревського, згодом – в Харківській державній академії культури), а також понад два десятиліття очолює як художній керівник і диригент Харківський муніципальний театр народної музики України «Обереги». Музичні твори композитора постійно звучать на найпрестижніших концертних майданчиках країни і зарубіжжя, виконуються знаними вітчизняними творчими колективами й симфонічними оркестрами (Ігнатченко, 2001).

Хорова музика Ю. Алжнева відзначається масштабністю й неабияким розмахом драматургії, щільними інтонаційними зв'язками з народної пісенністю, з мелосом, глибиною й щирістю почуттів, драматизмом, емоційністю і психологіч-

ною напруженістю. Композитор залучає максимум виражальних засобів. Окрім хору (здебільшого мішаного), часто використовується симфонічний оркестр, різноманітні солісти-вокалісти, читці, допоміжні інструментальні партії тощо. Саме звідси й виростають в його творчості такі монументальні жанри хорової музики, як хорова симфонія, пісенна симфонія, кантата тощо.

Горизонти хорової творчості композитора є доволі плідними та представляють собою широкий спектр різних жанрів і напрямів. Спробуємо систематизувати харовий доробок митця, об'єднавши основні його твори в окремі групи за принципом їх спільної жанрової приналежності.

Отже, перша група – це, безумовно, твори, написані в жанрі хорового концерту, оскільки вони складають більшість в хоровому доробку композитора та виділяються в цьому доробку ясною жанровою приналежністю. З п'яти хорових концертів, що налічуються в творчому портфолію Ю. Алжнева, можна виділити декілька різновидів і напрямів. Це твори, які написані на основі як народних текстів, так і з використанням авторської поезії; концерти духовного й неофольклорного спрямування; концерти для різних хорових формацій; акапельні концерти та концерти для хору в інструментальному супроводі. До цієї групи віднесемо наступні твори: «Гука душа Господаря...» хоровий концерт без супроводу (Присвячення капелі «Почайна») на поезію Н. Фурси; «Ще треті півні...» Концерт-диптих для мішаного хору та ударних на поезію Т. Шевченка, «Співайте для Господа пісню нову...» Концерт №4 для мішаного хору на канонічні тексти (Псалом 96) в перекладі Івана Огієнка; «Співомовки» Концерт №1 для мішаного хору на народні тексти; «Дівич-сон» Концерт №2 у 3-х частинах для мішаного хору; «Пробудження» Концерт №3 (Концерт-пастораль) для жіночого хору на поезію Л. Глібова, О. Олесья, Т. Шевченка, І. Франка; «Світання Оріанти» Концерт №5, космологічні суголосся в 3-х частинах для жіночого хору тощо). Крім того, до цієї ж групи можна віднести й інші великі циклічні хорові твори, які за жанровими ознаками є наближеними до жанру хорового концерту, зокрема «Рідне около», ліричні суголосся в 3-х частинах на поезію Т. Мельничука, В. Сосюри, В. Самійленка.

До другої групи слід віднести хорові твори малих жанрів. Тобто невеличкі одночастинні хори, різні за тематикою, ідейно-образним змістом, стилістичним наповненням тощо. Це – «Слава тобі, Господи», молитва за долю українського народу на народні тексти; «Многая літа» для мішаного

хору; «О. Лелю!!.» ліричні суголосся для мішаного хору і фольклорного гурту на народні тексти.

Третя група хорових композицій у творчому доробку автора представлена творами для дитячих хорів, відповідно із дитячою тематикою, що висвітлює внутрішнє світосприйняття дитини. Ці твори також є невеликими за розміром: «Дощик, дощику...» пісня-закличка на вірші І. Березюка; «Савурина» космогонічні суголосся на народні тексти.

До четвертої групи хорових доробків композитора можна віднести монументальні циклічні твори для хору, солістів і симфонічного оркестру, більшість з яких представлено жанром хорової симфонії. Це – хорові симфонії «Симфонія ланів» (або «Оваста перва») за мотивами Велесової Книги для великого мішаного хору без слів та великого симфонічного оркестру; пісенна симфонія «За чумацьким шляхом» за народними піснями та на поезію В. Бондаря, В. Бойка, Л. Костенко для солістів, великого хору, великого симфонічного оркестру; сповідальна симфонія «Славлена Дара» латинський гімн, українська молитва для баса великого мішаного хору, органу, великого симфонічного оркестру. Сюди також можна віднести й «Libertas-Свобода» суголосся-кантату для тенора, мішаного хору та симфонічного оркестру на пое-

зію Г. Сковороди та твір «Та не однаково мені...» рідницьке суголосся для баритона, мішаного хору та симфонічного оркестру на поезію Т. Шевченка.

Висновки. Отже, хорова творчість відомих вітчизняних композиторів, представників харківської композиторської школи Ігоря Гайдєнка та Юрія Алжнева являє собою яскравий, оригінальний і, разом з тим, стилістично різноманітний шар сучасного українського хорового репертуару, який давно знайшов своє звукове втілення через постійне виконання його різними хоровими колективами на різних концертних, фестивалних і навчальних майданчиках. В ньому ясно виділяються окремі жанрові групи і напрямки як-от: монументальні циклічні твори у вигляді хорової симфонії (пісенної симфонії тощо), великі хорові концерти (духовного й неофольклорного спрямування), хорова мініатюра, дитячі хори, хорова обробка народного мелосу, необарокові стилізації на основі канонічних текстів тощо.

Хорова творчість І. Гайдєнка і Ю. Алжнева сьогодні представляє собою цікавий і поживний музичний матеріал щодо музикознавчого вивчення і осмислення його з точки зору жанрово-стильових, музично-мовних і композиційно-технологічних особливостей в контексті розвитку сучасного українського хорового мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алжнев Юрій Борисович. *Українська музична енциклопедія*. Т.1. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2006. С. 47.
2. Гайдєнко Ігор (композитор) Upl: <https://theatre.com.ua/gajdenko-igor>
3. Ігнатченко Г. І. Алжнев Юрій Борисович. *Енциклопедія сучасної України*. Т.1. Київ: Поліграфкнига, 2001. С. 380–381.
4. Кравченко О., Єрьоменко А. Ігор Гайдєнко: митець і людина. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44, Т.1. С. 100–103.
5. Музика Ігоря Гайдєнка Upl: <http://ihaidenko.inf.ua/>
6. Осипенко В. Структурно-семантичний інваріант хорового концерту (на матеріалі хорової творчості Ю. Алжнева): дис. ... канд. мистецтв.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Харків: ХНУМ ім. І. П. Котляревського. 2005. 253 с.
7. Томах О., Рябуха Н. Специфіка концертмейстерської роботи піаніста над твором для голосу і фортепіано «Дорога» Ігоря Гайдєнка. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, Вип. 5. Відень, 2020. С. 79–81.
8. Шаповалова Л. Авторська концепція жанру хорового концерту в творчості Ю. Алжнева. *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: Мистецтвознавство, педагогіка та виконавство*. Харків: ГЛАС, 1999. С. 39–43.

REFERENCES

1. Alzhnev Yury Borisovich (2006) [Alzhnev Yury Borisovich]. *Ukrainska muzychna entsyklopediia*. T.1. Kyiv: In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy. Pp. 47. [in Ukrainian].
2. Gaidenko Igor (kompozytor). [Gaidenko Igor (composer)]. Upl: <https://theatre.com.ua/gajdenko-igor> [in Ukrainian].
3. Ignatchenko, G. (2001). *Alzhnev Yury Borisovich* [Alzhnev Yury Borisovich]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. T.1. Kiev: Polygraph book. Pp. 380–381. [in Ukrainian].
4. Kravchenko, O. & Yryomenko, A. (2021). *Ihor Haidenko: mytets i liudyna* [Igor Gaidenko: artist and people]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych: Publishing House «Helvetica». Vyp. 44, Vol. 1. Pp. 100–103. [in Ukrainian].
5. Muzyka Igoria Gaidenka [Music by Igor Gaydenko]. Upl: <http://ihaidenko.inf.ua/> [in Ukrainian].

6. Osipenko, V. (2005). Strukturno-semantychnyi invariant khorovoho kontsertu (na materialy khorovoi tvorchosti Yu. Alzhnieva) [Structural-semantic invariant of the choral concert (based on the choral creativity of Y. Alzhnev)]: dys. ... kand. mystetstv.: spets. 17.00.03 «Muzychne mystetstvo». Kharkiv: KhNUM im. I. P. Kotliarevskoho Dissertation. 235 s. [in Ukrainian].
7. Tomakh, O. & Ryabukha, N. (2020). Spetsyfika kontsertmeisterskoi roboty pianista nad tvorom dlia holosu i fortepiano «Doroha» Ihoria Haidenka [The specificity of the accompanist's work of the pianist on the work for voice and piano «Road» by Igor Gaydenko]. *Zbirnyk naukovykh prats LОНОΣ*. Viden. Vyp. 5. Pp. 79–81. [in Ukrainian].
8. Shapovalova, L. (1999). *Avtorska kontsepsiia zhanru khorovoho kontsertu v tvorchosti Yu. Alzhnieva* [The author's concept of the choral concert genre in the work of Y. Alzhnev]. *Aktualni problemy muzychnoho i teatralnoho mystetstva: Mystetstvoznavstvo, pedahohika ta vykonavstvo*. Kharkiv: GLAS. Pp. 39–43. [in Ukrainian].